

ВІДКРИТА ОСВІТА ЯК ЧИННИК ВИПЕРЕДЖАЮЧОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

О.Є.ВИСОЦЬКА

Україна, м. Дніпропетровськ, Дніпропетровський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

Сучасне суспільство початку третього тисячоліття має низку особливостей, до яких насамперед слід віднести підвищення значення інтелектуальної праці із застосуванням інформаційно-комунікативних технологій, поширення мережевих форм спілкування, глобалізація економіки, політики, культури, мистецтва та освіти. Яскравим виразом процесу інформатизації та глобалізації освіти є відкрита освіта як найважливіша характеристика випереджаючого розвитку суспільства.

Серед найпоширених форм відкритості в умовах глобалізації сучасного суспільства слід виділити:

- **інформаційну відкритість** (результатом якої є свобода слова та взаємопроникнення інформаційних мереж різних регіонів та культур, посилення впливу масмедіа на політичні рішення та соціально-культурне життя);

- **соціально-політичну відкритість** як всезагальне утвердження свобод та прав людини, поширення моделей ліберальної демократії, громадянського суспільства;

- **територіально-економічну відкритість** як більшу (ніж в попередні періоди) свободу пересування громадян, «прозорість» кордонів, спрощення процесу товарообміну.

У свою чергу, поняття відкритої освіти можна тлумачити у кількох значеннях:

- **Відкрита освіта як форма демократизації суспільних відносин, що уможлиблює поширення різноманітних форм освітньої діяльності.** Відкрита освіта є складовою відкритого суспільства як суспільства, що підтримує свободу самовираження людської особистості, її прагнення до самонавчання, творчої, пошукової діяльності.

- **Відкрита освіта як сфера реалізації потреб інформаційного суспільства в умовах інформаційно-комунікаційної революції.** Суспільство, в якому ми живемо є суспільством масмедіа, тобто суспільством, де інформація та засоби, що її відтворюють і поширюють, мають першоступеневе значення. Інформатизація сьогодні є не просто вимогою часу, ознакою технічного розвитку суспільства, а й життєво важливою потребою. Вміння знаходити інформацію при найменших витратах часу, оволодіння технологіями Інтернет-комунікації, практики самореалізації у віртуальному просторі сьогодні стають невід'ємною складовою життя кожної людини.

- **Відкрита освіта як специфічна форма освітніх послуг.** Відкрита освіта виступає сьогодні змістовною складовою глобальної освіти і пов'язана у першу чергу з побудовою мережевих форм освітнього простору, застосуванням новітніх інформаційно-комунікаційних технологій, дистанційних форм навчання, опанування відповідних вмінь, навичок та компетентностей. Дистанційна структура навчання значно розширює навчальні можливості, форми, засоби, суб'єкти освіти. Зокрема, відкрита освіта надає можливість отримувати знання таким категоріям як особи з обмеженими фізичними можливостями, людям, які не мають часу для перебування у ВУЗі, але бажають набути додаткових знань тощо. Відкрита освіта забезпечує гнучкий доступ до освітніх послуг з врахуванням географічних, соціальних та часових обмежень конкретних суб'єктів навчання, коли кожний може вчитися у зручний для нього час та у зручному місці.

Особливо важливою є відкрита освіта як реалізація принципу навчання протягом всього життя. Для освіти дорослих, особливо в межах післядипломної педагогічної освіти цей принцип розкривається у контексті настанови: **навчатися щоб навчати**. Кожний творчий педагог розуміє, що без постійної праці над собою, прагнення самовдосконалення та саморозвитку неможливо надихати дітей на навчання, розвивати в них потенціал креативності. Відкритість характеризує освіту як випереджаючий чинник суспільних змін.

Якщо в межах традиційних освітніх систем основною метою освіти була підготовка дитини до життя та праці, то сьогодні наочною стає забезпечення умов самовизначення та самореалізації особи. Якщо раніше процес навчання будувався як передання учню відомих знань, навичок вмінь, то сьогодні знання спрямовані на випередження тих змін, які відбудуться у світі та суспільстві у найближчому майбутньому. Однією з актуальних проблем сьогодення є безперервна освіта, в основі якої – індивідуально-орієнтована педагогіка як педагогіка супроводження індивідуальних освітніх траєкторій особистості (дорослої особистості). Відкрита освіта – це складна соціальна система, яка характеризується гнучкістю, швидким реагуванням на зміни соціально-економічної ситуації, індивідуальних та групових освітніх потреб та запитів. Метою відкритої освіти є підготовка особи до повноцінної та ефективної участі у суспільному житті та професійній діяльності в умовах інформаційного та телекомунікаційного суспільства.

Особливості відкритої освіти як специфічної форми надання освітніх послуг:

- використання спеціалізованих технологій і засобів навчання – комп'ютерів, мережесих засобів, мультимедійних технологій;
- тестовий контроль якості знань;
- модульність – формування індивідуального навчального плану з набору учбових курсів;
- паралельність – можливість навчання при сумісництві з основною професійною діяльністю;
- асинхронність – реалізація технології навчання за зручним для учня розкладом;
- нова роль викладача як координатора-тьютора, який координує індивідуальний процес навчання, консультує та допомагає при складанні індивідуального плану;
- нова роль учня – підвищення вимог до самоорганізації, мотивування, навичок самостійної роботи.

В умовах відкритої системи освіти людина, яка навчається, не тільки отримує певні знання, а й формує потребу у безперервному постійному їх оновленні, творчому підході до знань протягом всього життя. Можна визначити завдання відкритої освіти:

- розвиток інформаційно-комунікативної культури особистості як поєднання навичок роботи з комп'ютером, здійснення ефективної Інтернет-комунікації та медіа-грамотності як формування критичного мислення стосовно засобів комунікації;
- формування навичок науково-дослідницької, пошукової діяльності;
- активізація творчого мислення, потреби у постійній самореалізації та самовдосконаленні особистості.

Отже сучасний змінюваний світ висуває кардинально нові вимоги до змісту освіти:

- містити риси випереджаючого навчання, проєктивний, інноваційний характер;
- враховувати системність та інтегративність розвитку сучасної науки;
- формувати сталі моделі майбутнього - суспільного, особистісного, соціоприродного на засадах власної креативності, екологічної культури, толерантності у відносинах та внутрішньої духовності;
- спрямовувати на дієві стратегії самоздійснення людини, ефективного вирішення існуючих та можливих у майбутньому проблем.

Безперечно, що відкрита освіта має різне тлумачення і різні форми. Одною з найбільш цікавих проявів відкритої освіти є медіаосвіта. Саме сучасні медіа по-новому розкривають зміст відкритої освіти, оскільки через них можливий відкритий доступ до інформації, швидке її поширення та оновлення. З іншого боку, становлення інформаційного суспільства, стрімкий розвиток інформаційно-комунікативних технологій потребують цілеспрямованої підготовки особистості до вмілого і безпечного користування ними. Такі медіа як кіно, телебачення й, особливо, Інтернет, активно й суперечливо впливають на освіту молоді, часто перетворюючись на провідний чинник її соціалізації. Тому надзвичайно важливим стає розвиток медіа-освіти як напрямку випереджаючої освіти, одне з головних завдань якої полягає у формуванні вміння

користуватися інформацією в будь-якому вигляді, здійснювати комунікацію, усвідомлювати наслідки впливу на людину масмедіа. Дуже важливим також є запобігання вразливості людини до медіа-насильства та медіа-маніпуляцій, поширення різноманітних медіа-залежностей (особливо серед дітей та підлітків).

У багатьох країнах медіа-освіта є невід'ємною складовою загальноосвітньої підготовки молоді. На жаль, в Україні впровадження медіаосвіти тільки починається. Тому необхідно створити різноманітні засоби формування медіаосвітньої та інформаційно-комунікаційної компетентності на рівні взаємовідносин учня та вчителя, просвіти батьків, залучення до співпраці громадських організацій та державних органів, поширення мегіакомпетентності серед самих авторів недійної продукції.

Головні завдання медіа-освіти, згідно прийнятої у 2010 році Концепції, полягають у сприянні формуванню:

- **медіа-імунітету** особистості, що передбачає медіа-обізнаність, уміння обирати потрібну інформацію, захищатися від потенційно шкідливої інформації з урахуванням прямих і прихованих впливів;

- **рефлексії і критичного мислення** як психологічних механізмів медіа-грамотності, що забезпечують свідоме споживання медіа-продукції на основі ефективного орієнтування в медіа-просторі, адекватного та різнобічного оцінювання змісту інформації, її повноцінного і критичного тлумачення;

- **здатності до медіа-творчості у всіх можливих її формах**, вміння самостійно створювати медіапродукцію, формувати естетичні та загальнокультурні смаки та вподобання.

Таким чином, відкрита освіта як чинник випереджаючого розвитку суспільства спрямована на сприяння становленню людини, відкритої до знань та відкритої до світу. Тільки випереджальні форми навчання та виховання можуть сприяти становленню дійсно демократичного суспільства, а також сталого, гармонійного, збалансованого розвитку всебічно розвинутої соціально адаптованої особистості.